

לתנועות והערות: טגא 054-6868199

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
בנימין בן סולי ז"ל, חביב בן סולי ז"ל,
בתיה בת סולי ז"ל, גבריאל בן מורוור ז"ל,
מיכאל בן מורוור ז"ל, רחמים בן מורוור ז"ל
יחוקאל בן יהודית ז"ל, דבורה בת טובה
ז"ל, ישראל בן חנה ז"ל, דבורה בת מרים
ז"ל. לקבלת העלון במייל - לשלוח
הודעה ל: sagif_@walla.co.il

שבת שלום

בס"ד עלון מס' 108 לשבת 16.8.2013 - תשע"ג אלול י

זה השער לה' עדיקים יטא בו

כי תצא

פי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שביו (כא,י)

מובא בספה"ק שפסוק זה מדבר על המלחמה הגדולה שיש לו ליהודי עם יצר הרע. מסופר על הרה"ק "הדברי שמואל" מסלונים שנסע פעם ברכבת ובאותו קרון נסע גם יהודי אשר היה חסיד, וסטה מהדרך ופרק עול תורה ומצוות ל"ע. פתח הצדיק בשיחה עם יהודי זה ושאל: מה מעשיך? השיב הלה: עוסק אני במסחר. האם התעשרת? שאל הרבי. אכן כן - השיב האיש ושאל: האם הרבי מעוניין שאתן לו תרומה למוסדותיו? חס ושלום - השיב הרבי - גם אם היית נותן לי - לא הייתי לוקח ממך! התחצף האיש ושאל: אם כן למה שאל הרבי אם התעשרתי? השיב הצדיק: פשוט מאוד, רצייתי לדעת כמה היצר הרע מוכן לשלם עבור חסיד אחד.

פי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שביו (כא,י)

רמז נחמד ראיתי בעלון 'פרדס אברהם': "פי תצא למלחמה על איביך" - "על" ר"ת עין לב - רמז כי עיקר מלחמתו של האדם נגד היצר הרע היא כנגד עינו וליבו, כנאמר (במדבר טו, לט): "ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם", כי ברגע שהעין רואה, הלב חומד, וכלי מעשה גומרין, ואם יזכה האדם להכניע את -"על" (העיניים והלב) ועוד "על" רמז לשטן, כי הוא בגימטריה ס.מ, אז יזכה "ונתנו ה' אלהיך בידך".

וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לה לאשה (כא,יא)

(רש"י): "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע". מקשים העולם על ייתור הלשון ברש"י, לכאורה היה עליו לקצר ולומר: "דברה תורה כנגד יצר הרע" וכי מה בא למעט באומרו: "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע". ברם, מצינו בגמרא (יבמות סג) שתפקיד האשה כפול: לגדל בנים לתורה, ולהגן ולהציל את האדם מן החטא. והנה ביפת תאר העידה התורה שסופה ללדת בן סורר ומורה. נמצא איפוא, שכל תועלתה היא אך ורק בכך שהיא מגינה ומצילה את האדם מן החטא. זהו שדייק רש"י ואמר: לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. (חנוכת התורה)

פי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם, ותפשו בו

אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקומו (כא,יח-יט)

"פי יהיה לאיש" - זה הקב"ה כנאמר (שמות טו, ג): "ה' איש מלחמה". "בן סורר ומורה" - הוא האדם שסר מן דרך התורה והמצוות והוא "איננו שמע בקול אביו - הקב"ה ובקול אמו" - השכינה הקדושה אשר בכל יום ויום יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה (אבות ו, ב). ויסרו אתו - הקב"ה שולח לאדם כזה ייסורים שיעוררו אותו לחזור לדרך הישר אך "ולא ישמע אליהם", לכן "ותפשו בו אביו" - זה הקב"ה, "ואמו" - היא השכינה, "והוציאו אתו" - מהעולם הזה "אל זקני עירו" - לבית דין של מעלה שם ישפטו אותו "זקני עירו" - הצדיקים שהיו בדורו, ולפי גזר דין המשפט יגיע האדם "אל שער מקומו" - בגן עדן, או בגיהנם. (החידוש התבסס על רעיונו של האלשיך הקדוש, ע' אלשיך על התורה דף רלג).

פי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו (כא,יח)

בדרך מליצה פירש בעל ה"תולדות": "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה". היתכן דבר כזה? אלא שהסיבה היא כי האיש הזה, שיש לו בן סורר ומורה - הוא עצמו "איננו שמע בקול אביו" - איננו שומע בקול אביו שבשמים, ועל כן יש לו בן שכזה.

הדף טעון גניזה, נא לא לקרוא בשעת התפילה שאין זה עושה נחת רוח לבורא יתברך

ובערת הרע מקרבה וכל ישראל ישמעו ויראו (כא, כא)
מי שרוצה להטיף מוסר לחבירו, להוכיח אותו ולעוררו לעבודת השי"ת, עליו תחילה לתקן עצמו ולהסיר נגעי עצמו כנאמר בחז"ל (בבא בתרא ס, ב): "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים". ולכן ראשית לכל "ובערת הרע מקרבה" - עליך לבער את הרע אשר בתוכך, רק לאחר מכן "וכל ישראל ישמעו ויראו" - אז יזכה שדבריו יתקבלו על לב האחרים (רמ"מ מווארקה).

וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אתו על עץ (כא, כב)
איתא בגמרא (ברכות ה ע"א): "אם רואה אדם שיסורין באין עליו - יפשפש במעשיו; פשפש ולא מצא - יתלה בבטול תורה, שנאמר (תהילים צד, יב): "אשרי הגבר אשר תיסרנו ייה ומתורתך תלמדנו".
דבר זה - אומר הרב משה ממין בספרו "זכרון משה" - רמוז כאן בפסוק: "וכי יהיה באיש חטא משפט מות" - אם הוא סובל יסורים נוראים שהם כמיתה עבורו, והוא עשה חשבון הנפש ולא מצא את סיבתם, מה יעשה? "ותלית אתו על עץ" - יתלה בכך שהתבטל ממצות למוד התורה, עליה נאמר (משלי ג, יח):
"עץ חיים היא למחזיקים בה".

ואם לא קרוב אחיה אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוף ביתך (כב, ב)
על פי דברי ה'אור החיים' הקדוש זצ"ל יבואר הפסוק: "ואם לא קרוב אחיה אליך" - אם לא קרוב אחיך היהודי לקב"ה "ואספתו אל תוף ביתך" - מושכחו "אל תוף ביתך" דהיינו לבית המדרש ללומדו אורחות חיים.

לא תחרש בשור ובחמור יחדו (כב, ו)
מבאר ה"אבן עזרא": "השם חמל על כל מעשיו, כי אין כח החמור ככח השור". כלומר, כיוון שהחמור חלש מהשור, במקרה והם יחרשו יחד, ייגרם לו צער מכך שייאלץ להתאמץ יתר על המידה כדי לנסות להשתוות לכח הטבעי של השור.

לא תחרש בשור ובחמור יחדו (כב, ו)
כותב הבן איש חי זצ"ל (דרשות בא"ח דף 379) "שור" זה יצר הטוב שהוא מין טהור, וחמור זה יצר הרע שהוא מין טמא, כי הוא שר החומר (עכ"ד). אמרו חז"ל (יומא עב, ב): "לא תירתון תרתי גיהנם" כלומר אדם שמנסה לשלב את הקדושה - "שור" עם הטומאה "חמור" בסוף לא יהנה בעולם הזה ולא בעולם הבא וירש גיהנום. ובס"ד נרמוז אם נחבר את האותיות של "שור" ו-"חמור" יחדו נקבל "משוחרר" - כי ברגע שהאדם משלב את החומריות בעבודת ה' ברמה לא נכונה ירגיש הוא משוחרר וע"י יכול להגיע לדרגה של "נבל ברשות התורה".

לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'.. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כג, ד-ה)
ידוע, כי דבור קשה ואמירה רכה. והוסיף הגר"א ז"ל עוד הבדל בין דבור לאמירה, שלשון "דבור" הוא בלי טעם, כי כן צויתי, אבל "אמירה" היא בביאור טעם הציווי. ולפי זה ביאר הגר"א מה שאמר אדונינו דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, קסא-קסב): "שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי, שש אנכי על אמרתך פמוצא ששל רב". הלא ידוע כי דואג ואחיתופל שונאי דוד רצו לפוסלו מהמלוכה ומכשרותו לבא בקהל-עם משום שבא ממואביה, וכתיב "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". ולכן, אם נלך כפי שאמר הכתוב בתחילה סתם "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'", היה דוד אסור מלבוא בקהל ה', אבל לאחר שפירש הכתוב הטעם: "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים", ומזה דרשו חז"ל (יבמות ועו, ב). פסיקתא דרב כהנא (טז, א), ועוד):
"עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית", היות ודרכו של איש לקדם ולא של אשה, לפי זה לא נאסר מלבוא בקהל. וזהו שאמר דוד: "שרים רדפוני חנם", רצה לומר, הם דואג ואחיתופל שהמה שרים, רדפוני חנם, בלא סיבה. "ומדברך", רצה לומר ומדברך שאמרת "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'", בלי שום טעם, "פחד לבי". כי אז הריני אסור לבוא בקהל, אכן "שש אנכי על אמרתך". רצה לומר, כשראיתי מה שכתוב אחרי כן "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים", וזה הטעם שנאסרו עמון ומואב לבא בקהל, שמזה דרשו חז"ל עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, מעתה אוכל לבא בקהל ה'. וזה שמדייק אשר ומדברך פחד לבי, אבל מאמרתך שש אנכי. ומסיים שם, "והדברים האלה יקרים למאוד". (ב"פנינים משלחן הגר"א דף שנה).

לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'.. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כג,ד-ה) מדוע התורה מדגישה שהסיבה "שלא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'" היא עקב כך ש"לא קדמו אתכם בלחם ובמים"? וכי זה היה כל חטאם? הרי הם ביקשו גם להרוג את ישראל? כפי שכתוב מיד "ואשר שכר עליך את בלעם בן לקללך"? אלא ענה והסביר המגיד מדובנא זיע"א: הרי לנו יסוד גדול עד מאוד! תאוות הרצח של האדם היא רק התוצאה של "לא קדמו אתכם בלחם ובמים"... דכאשר האדם עובר את חייו בצורה אגואיסטית ואנוכית, ואינו חושב על אחרים, הרי הוא מסוגל להגיע למצבים של רציחה, רח"ל. אם חבירו יחסום לו את הדרך ולא יאפשר לו להגיע להנאות האישיות שלו, הוא לא יחשוב פעמיים, ויעשה את הפשע הגדול ביותר. האנוכיות ואהבת העצמיות של האדם היא-היא המביאה אותו לכך שירצה לקחת את חיי חבירו... ולכן כאשר התורה מזכירה את הסיבה מדוע לא יבואו עמוני ומואבי בקהל ה', היא אינה מדברת על תאוות הרצח שלהם, כיוון שזו רק התוצאה מכך שלא קדמו אתכם בלחם ובמים...

לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'.. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כג,ד-ה) התורה מזהירה אותנו מפני כך שנרשה לעמונים ולמואבים להתגייר ולהצטרף לעם היהודי. מהן הסיבות לכך? ראשית, מפני שהם לא קידמו את פנינו בלחם ובמים בדרך יציאתנו ממצרים. ושנית, כיוון שהם שכרו את בלעם... לקלל אותנו. רשימת פשעים כל כך מגוונת מגובבים יחדיו בפסוק אחד. באותה נשימה נאמר לנו לשמור מרחק מהם - מצד אחד, כיוון שהם לא היו מארחים טובים כשהיינו עם עייף ורעב הצועד במדבר ממצרים, ומצד שני - כיוון שהם שכרו את הנביא בלעם כדי להשמידנו. כיצד ניתן בכלל להשוות את שתי הסיבות הללו זו לזו? הראשונה היא פשוט היעדר הכנסת אורחים, בעוד השנייה היא כמעט ניסיון לרצח עם! התשובה היא שהשניים דווקא קשורים זה לזה. האחת מחזקת את השנייה והאחרת מוכיחה את החטא שבראשונה. אילו היה כאן רק עניין של חוסר גילוי נדיבות במהלך מסענו במדבר, אולי ניתן היה להצדיק זאת בכך שהם היו בעצמם עניים וחסרי כל. אולי עמון ומואב היו בתקופת שפל כלכלי. אולי הם היו במצוקה כלכלית ולכן לא היו מסוגלים להכניס אורחים? אילו לא היה להם די עבור עצמם, כיצד נוכל לצפות מהם להאכיל פיות נוספים? אולם כאשר אנו רואים שבלעם הנביא נשכר על ידם כדי לקלל את העם היהודי, או אז אנו יודעים שכסף לא היה הבעיה. האם אתם חושבים שבלעם היה זול? בלעם היה יועץ יקר מאוד. "בית מלא זהב וכסף" היה המחיר שנקב בו. אם מצאתם כסף לשלם לו, אזי הייתם יכולים גם למצוא כמה שקלים כדי לתת קצת לחם ומים לנוסעים העייפים והרעבים. העובדה שהם היו מוכנים לשלם לבלעם סכום כל כך מופרז מוכיח את גודל פשעם ואת עוצמתו. (הרב יוסי גולדמן).

לא תתעב אדמי פי אחיקה הוא (כג,ח)

ביאור נפלא כתב הרה"ק רבי ברוך מקאסוב זצ"ל: עונות נקראים "אדומים" ככתוב (ישעיהו א,יח): "אם יהיו חטאיכם כשנים כשגלג ילפינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו". ומצינו (יומא דף פו,ב): 'גדולה תשובה מאהבה שמהפכת זדונות לזכיות', ולכן אמר "לא תתעב אדמי" - אל תשאיר את החטאים בתועבתם, אלא תעשה תשובה מאהבה כדי שיהפכו לזכיות, "פי אחיקה הוא" - יכולים חטאיך להיות אחיק, כלומר, זכיות. ור"ת של "פי אחיקה הוא": "אם יהיו חטאיכם כשנים כשגלג ילפינו".

פי ימצא איש גנב נפש מאחיו מפני ישראל.. ובערת הרע מקרבך.. ולעשות ככל אשר יורו אתכם הפהנים הלויים (כד,ז-ח) "פי ימצא איש" - רמז ליצר הרע, "גנב נפש מאחיו מפני ישראל" - שמטיט יהודי מדרך השם, עליך לעזור לו ל: "ובערת הרע מקרבך", כדי להביאו לדרגה של "לעשות ככל אשר יורו אתכם הפהנים הלויים" - דהיינו לעשות ככל אשר יורו אנשי ה' שהם הפהנים והלויים.

ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש פי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליך אל ה' והיה כף חטא (כד,טו)

בס"ד נראה לבאר את הפסוק כשיחה בין הנשמה לגוף האדם: הנשמה היא כ"עבד" של הקב"ה שבסיום 120 שנה צריכה לחזור למקומה בשמים, והיא דורשת מהאדם שבעולם הזה יעשה מצוות, מעשים טובים וילמד תורה כדי שביום הדין תקבל את שכרה וזוהי דרישתה לאדם: "ביומו" - בעולם הזה, תתן שכרו" - תן שכר לנשמה: תעשה מצוות, מעשים טובים, תלמד תורה, "ולא" - ואם לא תשמור תורה ומצוות, "תבוא עליו השמש" - כנאמר בחז"ל (עבודה זרה גב): לעתיד לבוא הקב"ה מוציא חמה (שמש) מנרתיקה ומקדיר,

הדף טעון גניזה, נא לא לקרוא בשעת התפילה שאין זה עושה נחת רוח לבורא יתברך

רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה כדכתיב (מלאכי ג,יט): "כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְעַר פְּתָנוֹר וְהָיוּ כָּל יוֹדִים וְכָל עֹשֵׂה רָשָׁעָה קֵשׁ וְלֹהֵט אֹתָם". וזאת "כִּי עֲנִי הוּא" – דרשו חז"ל (נדרים מא,א): "אֵין עֲנִי אֵלָא בְדַעַת" – ומאחר ולא הלכת בדרכי ה', הנשמה ענייה מתורה ומצוות. "וְאֵלֵינוּ" – אל מקום החושך, "הוּא" – האדם "נִשְׂא אֶת נַפְשׁוֹ" – יצטרך ללכת, "וְלֹא יִקְרָא אֶל ה'" – ולא תזכה לראות פני שכינה, מאחר "וְהָיָה בְךָ חֹטֵא".

וְהִפְּחוּ לְפָנָיו פְּדֵי רָשָׁעָתוֹ (כה,ב)

תיבת "וְהִפְּחוּ" נקראת ישר והפוך באותה משמעות, ומעובדה זו למד הרבי מגור, בעל ה"פני מנחם" זצ"ל, לקח מאלף, אותו בקש להעביר לצעירי הצאן, כפי שמובא בעלון "פנינים": היה זה כאשר נכנס אל הקודש פנימה מחנך, אשר בקש להתייעץ באי אלו נושאים חינוכיים שעמדו על הפרק, ובין השאר שח לרבי אודות מקרה של ילד, אשר חבריו מציקים לו ואפילו מכים אותו. הרבי הגיב מיד: יש לומר למלמדים להחדיר בלב התלמידים את הענין, שכמו שכתוב בספרים הקדושים (בעל הטורים שמות ל,יב) שהגותן צדקה אינו מפסיד, משום שהכסף שב אליו, ורמז לכך בתיבת "וְנִתְּנוּ" הנקראת באפן דומה מן הסוף להתחלה ומן ההתחלה לסוף, המלמדת כי כמו שנותן, כך יקבל. כך גם בתיבת "וְהִפְּחוּ" הנקראת ישר והפוך ישנו רמז, שהמכה לחברו, הן בידי וכן באמצעות כח הדבור שלו – הריהו מכה את עצמו, ולא ירחק היום עד שהוא עצמו יצא נזק מן ההכאה הזו!...

כִּי יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אִשֶׁת הַמֵּת הַחַוְצָה לְאִישׁ זָר (כה,ה) – בס"ד נראה לרמז: "כִּי יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו" – יצר הרע ויצר הטוב בתוך האדם, "וּמֵת אֶחָד מֵהֶם" – דרשו חז"ל (סוכה נב,ב): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר (תהילים לו,לב): "צוּפָה רָשָׁע לְצַדִּיק וּמִבְקֵשׁ לְהַמִּיתוֹ". וכאשר יגבר היצר הרע על היצר הטוב והרגו, כתוצאה מכך "וּבֶן אֵין לוֹ" – עקב ניצחונו של יצר הרע אין לו לאדם 'בנים' שהם המצוות שלו, "לֹא תִהְיֶה אִשֶׁת" – גם תורה שהיא כאשתו לא תהיה לו, כנאמר (דברים לג,ד): "תוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב", ודרשו חז"ל (ברכות נז,א): "אל תקרי מוֹרְשָׁה אלא מאורשה". ובגלל שניצחו היצר הרע 'הכל הולך' (גם מצוותיו ומעשיו הטובים) "הַחַוְצָה לְאִישׁ זָר" – ליצר הרע וחיילותיו.

וְאִתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים (כה,יח)

אדם יכול להרעיש עולמות במעשי צדקותו, יכול להחליש את גופו בתעניות וסיגופים, ולהדיר שינה מעיניו עד שיגיע למצב של "וְאִתָּה עֵיף וַיִּגַע", ובכל זאת "וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים" (החווה מלובלין זצ"ל).

וְאִתָּה עֵיף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים (כה,יח)

אם כאשר אתה עושה מצוות אתה מרגיש "עֵיף וַיִּגַע" סימן שאִתָּה עדיין "לֹא יָרָא אֱלֹהִים", כי אין השכינה שורה על האדם אלא מתוך שמחה של מצוה (שבת ל,ב).

פניני הרב יצחק פנגר שליט"א – לדבר או לא: פסיכיאטר ביקר בבית משוגעים וראה שכולם מתנהגים כמו נהגים: האחד צפר, השני עשה צלחות, השלישי הפעיל מגבים, ורק אחד ישב בשקט בצד. אמר לעצמו הפסיכיאטר: "מסתבר שזה הבריאה ואפשר לשחררו". קרא לעברו הפסיכיאטר: "הי אתה, בוא לכאן רגע", השיב החולה: "רק רגע, אני מתניע את האוטו ואני בא – האן, האן, האן" ... סייג לחוכמה שתיקה. לעומת זאת אומרת הגמרא (בבא מציעא פה,ב): "איסטרא בלגינה קיש, קיש קריה" – פירוש: מטבע קטן בקופסת צדקה גדולה וריקה עושה הרבה רעש. כלומר, אדם ריק מתוכן עושה הרבה רעש. לסיכום, לא כל מי ששקט הוא גם חכם, ולא כל מי שמדבר הוא גם טיפש. לכן, רצוי לדבר קצת עם האדם לפני ששופטים אותו. יש לדבר איתו, לנסות להרגיש את הנשמה שמתחת לבגדים, ואז אולי גם להבין מה הוא באמת רוצה להגיד.

הקמנו אתר בשבילכם: (שיעורי תורה, עלונים): shayolamot.weebly.com

בע"ה זיווג הגון, בריאות פרנסה והצלחה: לשגיא בן מרים, עוז בן מרים, לירון בן פנינה, אמיר בן פנינה, ענבל בת פנינה, הדר בת נילי, הילה בת אסתר, מורן בת רות, אלכסי בן אירנה, הדר בת וויאן, ריית בת אורלי, גיא בן חוה, חמוטל בת ויקטוריה. רפואה שלמה: לציפורה בת מורוור, לציפורה בת מרים, אורלי בת מלכה, אייל בן שרה, שי בן רחל, יחזקאל בן אידה, רבקה בת מסעודה, אלכס בן רימה, יצחק יעקב בן יפה, אילן בן מסעודה, משה בן שושנה, יוסף בן ציפורה. לעילוי נשמת: הרב יוסף שלום בן אברהם אלישיב זצוק"ל, הרב ניסים טולדנו זצוק"ל, ארז בן חיה ז"ל, יוסף מיכאלשוילי בן רפאל ז"ל, חנה בת שמחה ז"ל.